

Dankzij onlinecolleges kun je overal studeren; is dat echt zo revolutionair als werd gedacht?

Beeld Jörgen Caris

Openbare colleges via internet zouden de universiteit op haar kop zetten en academisch onderwijs toegankelijk maken voor iedereen. Deze ‘moocs’ werden een hype. Maken de onlinecursussen hun beloftes waar? Welke cursussen zijn de moeite waard?

Bart Braun 1 juni 2019, 13:08

U kunt vandaag nog college gaan volgen aan wat op papier de beste universiteit ter wereld is: het MIT in Cambridge, Massachusetts. U kunt ook terecht bij de universiteit van Cambridge in Cambridge, Engeland. Of bij een van de meer dan negenhonderd andere universiteiten die tegenwoordig *massive open online courses* (moocs) aanbieden.

Er waren altijd al mogelijkheden tot thuisstudie met LOI, de Open Universiteit en (wie kent ze nog?) cursussen van Teleac. Maar de opkomst van snelle internetverbindingen heeft het onderwijs-op-afstand een opzwieper gegeven. Complete collegereeksen zijn online te bekijken en

boeken waar je je vroeger een liesbreuk aan zeulde, staan in een wip op de tablet of laptop. Voor wie wil leren, is er een schat aan hoogwaardig onderwijs te volgen. En nog grotendeels gratis ook.

Losbarsten

De term mooc stamt uit 2008, al waren er daarvoor ook al universiteiten, waaronder MIT, die experimenteerden met online onderwijs voor grote groepen. Bij de eerste mooc die zo genoemd werd, een cursus van twee Canadese universiteiten over hoe mensen leren, konden de studenten bijeen komen in de virtuele wereld van Second Life. Er kwamen zo'n tweeduizend belangstellenden op af, voor die tijd inderdaad *massive*.

In 2012 barstte het los. Amerikaanse topuniversiteiten lanceerden hun moocs, en bij de populairste daarvan, een inleiding in kunstmatige intelligentie van Stanford, schoven 160.000 studenten aan. Grote platforms waarop de universiteiten hun moocs aanboden kwamen op, zoals Coursera en edX. Wat stond er te gebeuren? Misschien gingen al die online lessen wel een oplossing vormen voor kansenongelijkheid in het onderwijs? Of voor het groeiende tekort aan universiteiten in ontwikkelingslanden? En wat zou de mooc überhaupt betekenen voor het onderwijs?

“Als ik een bestuurder was aan een universiteit uit de middenmoot, zou ik heel nerveus om me heen gaan kijken nu”, verkondigde een mooc-pionier destijds in *The New York Times*. “Als een toonaangevende universiteit een gratis elektronikacursus aanbiedt, is het de vraag of andere universiteiten er ook eentje moeten ontwikkelen.”

Het ging de universiteiten uiteraard niet alleen om het helpen van studenten. Studenten die briljant genoeg zijn om eruit te springen in een klas van tienduizenden, bied je een beurs aan om bij jou te komen studeren. Toen in 2013 de universiteiten van Leiden, Delft en Amsterdam de eerste Nederlandse moocs lanceerden, gaven ze ook aan dat ze daarmee hun visitiekaartje op het internationale podium wilden achterlaten. En je krijgt een uitgelezen mogelijkheid om te onderzoeken welke digitale onderwijsvormen werken, en wanneer.

Al snel waren er duizenden moocs in allerlei verschillende talen, al zijn online lessen in het Nederlands zeldzaam. En terugkijkend was de impact niet zo groot als hij leek te worden. “Wat is er gebeurd met die alles verstorende verandering van het onderwijs?” mopperden onderzoekers van MIT eerder dit jaar in tijdschrift Science. Die onderzoekers hadden de gegevens bekeken van alle 5,63 miljoen studenten die ooit aan een mooc van MIT of Harvard waren begonnen. De overgrote meerderheid van de studenten was na het eerste jaar niet teruggekeerd. De deelnemers bleken vooral uit rijke landen te komen. En het percentage mensen dat daadwerkelijk een cursus afrondde, was beroerd laag (minder dan tien procent).

Beeld Jörgen Caris

Afhakers

“Waar het fout ging, is dat de hype veel te groot was”, zegt onderwijspsycholoog Tim van der Zee van de TU Eindhoven. “Moocs

hebben sinds 2012 heel consistent gepresteerd. Er is geen crash geweest, er waren alleen te optimistische ideeën over dat iedereen moocs zou gaan doen, en dat universiteiten volledig digitaal zouden gaan.”

Van der Zee schreef een proefschrift over moocs. “Mijn onderzoek ging vooral om kleine veranderingen, zoals het effect van ondertiteling of hoe je het beste educatieve filmpjes kunt ontwerpen. Soms werkt dat net wat beter, soms niet. Onderwijs is lastig te verbeteren, lijkt het. De mensheid doet het natuurlijk ook al heel lang, veel van de best practices zijn al ingevoerd. Dat betekent echter niet dat moocs er niet aan bij kunnen dragen.

“Ze hebben hun eigen niches, bijvoorbeeld mensen op een informele manier een nieuw onderwerp laten ontdekken. Bijna alle kennis die in zo’n cursus zit, kun je ook wel ergens anders vinden, maar hier staat het allemaal bij elkaar, gecheckt en gemaakt door de echte experts. Bij filmpjes op YouTube heb je die garantie niet; en dat geeft het totaalaanbod van moocs enorme waarde. Het is geen innovatie die alles verbetert; moocs moeten gewoon doorgaan met waar ze goed in zijn.”

“Bedenk dat niet iedere afhaker per se een mislukking is”, benadrukt Marja Verstelle, programmamanager digitale onderwijsvernieuwing bij de Universiteit Leiden. “Iemand die middelbare school in, zeg, Afrika heeft gedaan, kan niet per definitie ook een mooc volgen. Je hebt studievaardigheden nodig – al is daar ook een mooc voor, natuurlijk. Juist de zwakkere studenten hebben minder profijt van online onderwijs.”

Onderwijsmarkt

Ook aan de aanbiederskant worden de sterken sterker: de gerenommeerde universiteiten worden steeds belangrijker op de online onderwijsmarkt, ook omdat ze samenwerken met commerciële bedrijven. Verstelle: “De universiteit biedt dan de inhoud, de docent en de stof aan, en het bedrijf regelt alles. Een universiteit als Yale leent dus eigenlijk gewoon zijn merk uit om geld te verdienen, niet aan een openbare mooc maar aan besloten online onderwijs. Voor de kleinere, onbekendere universiteiten wordt het steeds moeilijker om er tussen te komen.”

Nederlandse universiteiten boksen internationaal boven hun gewicht, maar wat de rest van de wereld betreft valt alles hier toch echt in de categorie ‘kleinere, onbekendere universiteiten’. Waarom investeren ze dan nog steeds in moocs, zij het wat bedachtzamer? En waar gaat dat geld in zitten?

Verstelle: “Het getal dat je steeds hoort, is dat zo’n cursus 50.000 euro zou kosten, en Harvard University twee ton per mooc zou investeren. In werkelijkheid is het moeilijk om te zeggen wat het kost. Een docent is er 45 dagen aan kwijt, en het team eromheen dus ook. Als het goed is, zijn er collega’s die de lessen nog even nazien om te beoordelen of ze juist en compleet zijn.”

Wat het oplevert, is al net zo lastig te meten, legt ze uit. Veel van de opbrengsten zijn niet goed in geld uit te drukken. Hoeveel is naamsbekendheid en een betere reputatie waard? En dat is nog maar het begin. Als de mooc er eenmaal is, kun je hem ook gebruiken als huiswerk voor de gewone studenten, die collegegeld betalen en in de fysieke collegezaal zitten.

“Die investeringen zijn de moeite waard omdat je ook al die andere doeleinden hebt. Je studenten brengen als huiswerk bijvoorbeeld casuïstiek aan die je kunt gebruiken in je onderzoek. Het Leids Universitair Medisch Centrum ontwikkelde een mooc over niertransplantaties, waarbij experts uit elke stap in de keten langskwamen: immunologen die kijken of donor en ontvanger bij elkaar passen, chirurgen die transplantaties uitvoeren, huisartsen die nazorg leverden, enzovoort. Die mooc wordt ook gebruikt voor de bijscholingen van artsen. Studenten die zich bezighouden met terrorisme, zitten op het internetforum met studenten uit Pakistan, die dagelijks met de gevolgen van terrorisme te maken hebben. Je haalt de hele wereld binnen, en dat is heel leerzaam. Maar hoeveel euro dat waard is?”

Beeld Jörgen Caris

Stapelen

Kortom: het aanbieden van moocs is vooral lucratief voor belangrijke universiteiten, en het online onderwijs wordt steeds commerciëler en minder

open. De voorspellingen die gedaan werden over hun bijdrage aan het verminderen van de ongelijkheid, worden dus niet waargemaakt. Maar dat betekent niet dat er alleen maar slecht nieuws te vertellen is.

De groeiende nadruk op commercie betekent ook dat er meer oog is voor moocs waarmee je daadwerkelijk iets kunt. Studenten kunnen steeds meer moocs op hun diploma laten vermelden. Voor wie al afgestudeerd is, ontstaan combinaties van opleidingen die je kunt stapelen. Wageningen biedt bijvoorbeeld zogeheten ‘micromasters’ in duurzaamheid aan, gemaakt voor mensen die in het bedrijfsleven werken. Het zijn combinaties van meerdere moocs die samen een diploma opleveren. Wie enthousiast is geworden en een complete masteropleiding wil gaan volgen, kan dat diploma gebruiken als keiharde studiepunten.

Verstelle: “Er is nu een begin gemaakt met het opzetten van een kader dat aan werkgevers duidelijk maakt wat de waarde van een bepaalde cursus is. Er zijn steeds meer moocs die georiënteerd zijn op vaardigheden die ook in het bedrijfsleven interessant zijn.” Cosmeticagigant L’Oréal heeft zelfs een hoekje op de personeelswebsite, waar mensen moocs kunnen volgen die nuttig zijn als ze hogerop willen binnen het bedrijf.

Verstelle: “Wie net is afgestudeerd, kan extra vaardigheden opdoen met introductiecursussen. Bijvoorbeeld een cursus als Introduction to finance, als er weinig aandacht voor geldzaken was binnen de studie. Wie toe is aan wat updates in zijn carrière, kan een mooc vinden die daarop aansluit: over de betekenis van big data of kunstmatige intelligentie voor jouw vakgebied bijvoorbeeld. Gooi je vakgebied eens in de zoekmachines van Coursera of edX, en kijk wat er te leren valt.”

Er wordt zelfs aangestuurd op complete mastertitels die je bij elkaar kunt ‘moocen’. De colleges zijn nog steeds gratis, maar wie bijbetaalt, kan online contact met een leraar krijgen, samenwerken met een besloten groep van eveneens betalende medestudenten en, als je de opdrachten haalt, een certificaat halen. Met een prijskaartje van 22.000 Amerikaanse dollars zijn ze voor Nederlandse begrippen erg duur, maar een beetje topuniversiteit in de VS vraagt meer dan het dubbele als je langs wilt komen, exclusief zaken als 4000 dollar voor een ziektekostenverzekering.

Tegenvallend

Daarmee heb je nog een reden waarom de impact van de massieve open online colleges tegenvalt: ze zijn een oplossing voor een probleem dat in Europa niet bestaat. Arme landen hebben veel jonge mensen die willen leren, maar minder goede universiteiten. De Verenigde Staten hebben geweldige universiteiten, maar die zijn onbetaalbaar.

“Een Indiër heeft me weleens gevraagd waarom we in Nederland überhaupt moocs maken”, grapt Verstelle. Nou? “We doen vooral de dingen waar wij goed in zijn. Nederland had de eerste moocs in taalwetenschap en Europees recht, bijvoorbeeld, en het onderwijs van Wageningen is wereldwijd aantrekkelijk.”

Zelf blijft ze enthousiast over de onderwijsvorm: “Moocs hebben de ogen geopend voor online onderwijs van hoge kwaliteit, en tot nadenken gestemd over wat onderwijs goed maakt. Dat geeft nieuwe inspiratie. En als dat vervolgens leidt tot beter besloten onderwijs, dan is dat misschien wel helemaal niet erg”.

Beeld Jörgen Caris